

KLAS 3

Inleiding

[Zie de opmerkingen van LC bij de toelichting voor klas 1](#)

[Zie de opmerkingen van LC bij de toelichting voor klas 2](#)

In deze Achtergronden bij de Leerlijninhouden Spelling vind je per klas de nodige feedback om didactisch en inhoudelijk aan het werk te gaan met de verschillende thema's. Zowel de te kennen leerinhouden als de expliciet te behandelen leerinhouden werden hierin opgenomen per thema. Het is niet de bedoeling deze thema's aan te pakken in de volgorde waarin ze worden aangeboden in de leerinhouden en de achtergronden. Al doende zal je merken dat de leerstof een opbouw kent met enkele zeer belangrijke items die telkens weer 'meespelen' (bv. open en gesloten lettergrepen, ...).

In de Toelichting Spelling werden alle spellingaspecten die in de lagere school aan bod komen zorgvuldig bij elkaar gebracht in thema's. Dit resulteerde in tips, weetjes, regels en aandachtspunten. Dit alles dient niet meteen integraal aangeboden te worden aan de kinderen. Hiervoor is een vertaalslag nodig. Het is echter wel een noodzaak om zelf alle leerinhouden te bezitten (= zelfstudie) wil je met succes het spellingproces van de kinderen begeleiden. Wanneer je de achtergrond van de materie zelf goed kent, kan je meer inspelen op de vragen en noden van de kinderen. Op die manier worden verbanden duidelijker en weet je meteen waar je moet bijsturen om fouten te vermijden.

Bij het klassikaal lesgebeuren is een goed onderbouwde instructie van zeer groot belang. Het is dé sleutel waardoor gericht oefenen kan leiden tot automatisatie en het verwerven van de leerstof.

Niet elk kind zal echter meteen de inhoud vatten. Naast de leerstof zélf beheersen, vraagt dit een goede waarneming, een correct aanvoelen en een grote creativiteit om telkens weer een weg/manier te vinden die aanslaat bij alle kinderen. Wat je ook doet, zorg dat je consequent handelt zodat de kinderen niet in verwarring worden gebracht.

In de remediëring zijn de aangeboden achtergronden van onschatbare waarde als kinderen de woordbeelden niet oppakken en het werken naar analogie onvoldoende resultaat biedt. Ze moeten dan op een andere manier geholpen worden in het spellingproces. Regels, kapstokken kunnen vaak een oplossing bieden.

De toelichtingen en bijkomende regels kunnen na de afname van de LVS-dictees ook gebruikt worden om tot een goed en gestructureerd remediëeringsplan te komen. Dit kan zowel klassikaal als in spellinggroepjes ingezet worden.

Spellingregels

Eenmaal de kinderen het basale lezen en schrijven onder de knie krijgen, komt op spellinggebied ruimte vrij voor procedures en spellingregels.

Bij het aanbieden van een 'regel' gebruiken we diverse termen. Een kind kan een regel maar inzichtelijk verwerven wanneer het elke term die gebruikt wordt, kan koppelen aan de werkelijkheid en omgekeerd. Om dit te bereiken zorg je best voor een direct samengaan van spreken – handelen – schrijven.

Het werken via een verhaal/beeld en het werken naar analogie gaan het aanbieden van een regel vooraf.

Probeer met kinderen volgende weg te bewandelen:

- vanuit aangeboden woorden
- zoeken naar overeenkomsten en/of verschillen + gesprek hierover
- tot het formuleren van een regel en het inoefenen ervan.

Op deze manier zet je kinderen zelf aan het denken en handelen en word je deelgenoot aan hun werkwijze en gedachten. Het maakt dat enthousiasme kan ontstaan en kinderen zelfstandigheid ontwikkelen.

Het is echt belangrijk dat kinderen een houding ontwikkelen waarbij ze zelf gaan nadenken over en handelen naar de aangebrachte spellingregels. Door structuur te brengen in het spellingonderricht én een goed spellingschrift met hen op te bouwen waarin zelfstandig opzoekwerk mogelijk wordt, zorg je dat ze zelfstandig het spellingproces in de hand krijgen.

Maak vanaf het begin een onderscheid in:

- **Hoorwoorden:** je schrijft wat je hoort.
- **Regelwoorden:** je schrijft niet wat je hoort maar je past een regel toe,
bv. eind d/t - open en gesloten lettergrepen - ...
- **Onthoudwoorden:** woorden waarbij je een onderscheid moet maken in de manier
waarop gelijke klanken geschreven worden en die je moet kennen,
bv. ei/ij - au/ou - g/ch - p/b - ng/nk
- **Bastaardwoorden:** vreemde woorden die aan onze taal zijn aangepast.
- **Vreemde woorden:** woorden die uit een andere taal komen.

Spellingschrift

Vanaf de 4de klas wordt een spellingschrift aangelegd dat verder aangevuld wordt in de 5de en 6de klas. Op deze manier kan het schrift als ‘opzoekbron’ gebruikt worden en hoeven de kinderen niet elk jaar een nieuw schrift aan te leggen met spellingregels. Zo komt er meer tijd vrij om voldoende te oefenen. Het is belangrijk dat het spellingschrift overzicht biedt en geen fouten bevat. Als dit voor een kind moeilijkheden oplevert, wordt er in het zorgteam gezocht naar een oplossing die op maat gesneden is voor dat kind.

Aandachtspunten:

- Zorg voor een goede structuur in het schrift.
- Nummer de bladzijden.
- Voorzie ruimte in het schrift om in het jaar erop zaken nog aan te vullen.
Dit betekent dat je een overzicht moet hebben van de thema's die over 3 leerjaren verspreid liggen.
- In het schrift worden de bastaardwoorden, vreemde woorden en te onthouden woorden verzameld per leerjaar.

Voordelen:

- Systematische herhaling wordt mogelijk: wanneer nieuwe woorden ingeschreven worden, eerst de vroeger genoteerde woorden laten bestuderen, het overeenkomstige laten opmerken, ... (woordstudie)
- Het is een naslagwerkje dat kan gebruikt worden bij twijfel. Het is het resultaat van eigen werk en maakt dat kinderen er beter hun weg in vinden.
- Het bevordert de continuïteit in het spellingonderricht.
- Het kan gebruikt worden voor zelfdictiee.
- Het versterkt de analogiewerking.
- Onderwerpen uit het schrift kunnen als herhalingstaken opgegeven worden.

Het oefenen

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen enerzijds oefenen, waarbij de kinderen verkennend en met de nodige tussenstappen tot de juiste schrijfwijze komen én anderzijds het herhaaldelijk oefenen waardoor een automatisme ontstaat. De tussenstappen blijven achterwege. De leerstof is dan echt gekend.

Het is goed om regels geïsoleerd te oefenen maar integreer de regel nadien in het groter geheel. Laat vooral ook voldoende oefeningen maken waarin meerdere moeilijkheden aan bod komen. Zo ontwikkelen kinderen wakkerheid om de verschillende moeilijkheden in een zin te onderscheiden en te koppelen aan de juiste regel.

‘Goed leren spellen is leren rekening houden met alles tegelijk in de hele zin.’

In de Toelichting Spelling vind je woordenreeksen die zich lenen tot het uitvoeren van andere opdrachten dan deze waar ze voor samen zijn gebracht: bv. rubriceren volgens andere moeilijkheden, alfabetisch rangschikken, ...

Zoek naar leuke werkvormen die de spelling stimuleren en het plezier om met taal bezig te zijn, verhogen!

Goed kunnen spellen betekent ook leren controleren. Leer kinderen om woorden op te zoeken wanneer ze aan de schrijfwijze twifelen (in tegenstelling tot: ik weet het niet, ik schrijf maar wat ik denk!).

Zorg ervoor dat kinderen alle woorden begrijpen alvorens aan de slag te gaan. Maak hen de houding eigen om een woordenboek te gebruiken (wat ik niet begrijp, zoek ik op!).

Wanneer de aangeboden oefeningen aansluiten bij de mogelijkheden van de kinderen, zullen zij goede resultaten behalen. Zorg ervoor dat de opklimming in moeilijkheidsgraad geleidelijk gebeurt zodat elke nieuwe moeilijkheid met enige oefening te overwinnen is. Elke nieuwe drempel die genomen moet worden, dient goed voorbereid en behandeld te worden. Met succes leren geeft immers voldoening. Elk succes draagt bij tot een volgend gunstig leerresultaat.

Overschrijven en oefenen

Bij het overschrijven en oefenen moeten we er steeds voor zorgen dat een bezinningsmoment wordt ingebouwd:

- luisteren naar het woord
- zelf moeilijkheden in het woord ontdekken
- analysebesef → bv. grondwoorden ontdekken

- regelbewustzijn → welke regel is hier van toepassing?
- systeeminzicht → bv. werkwoordvorming
- ...

Dergelijke houding is essentieel om een effect te verwachten van het overschrijven.

Voorbeelden van oefeningen in bewust overschrijven:

→ Zorg ervoor dat de kinderen de oefening vooral als een soort spelvorm ervaren.

Geef hen volgende opdrachten:

- Lees een zin (bv. uit een bordtekst, uit een leestekst, ...) aandachtig twee keer. Kies er een woord uit dat je moeilijk vindt. Schrijf het woord op en schrijf er achter wat je er moeilijk aan vindt,
bv. apotheker th
- Leer een zin van buiten. Doe dan het boek dicht of leg een afdekblad op de zin en schrijf de zin op. Daarna controleer je of je fouten hebt geschreven. Het moeilijkste woord uit de zin kan je nog eens opschrijven.
- Schrijf een moeilijk woord over en zoek er nog een zelfde soort woord bij,
bv. redactie → reactie politie → justitie
- **Verdeel lange woorden in lettergrepen,**
bv. journalisten → jour – na – lis – ten
- Zoek in een leestekst (geschiedenis, aardrijkskunde, ...) een moeilijk woord. Bekijk het woord goed en spreek het langzaam uit. Schrijf het in de lucht met je ogen toe, nadien op je bank. Pas daarna schrijf je het woord op een blaadje. Controleer of het woord juist is.
- In een lang woord kleinere woordjes ontdekken,
bv. autosnelweg → auto – snelweg – snel – weg
- **Woorden overschrijven en de moeilijkheden erin aanduiden.**
- Rubriceeroefeningen.
- Woorden zoeken waarvan een deel gegeven is,
bv. ugge - ank - erv - age - ucht
- ...

Dictee

Het kan een wereld van verschil betekenen als je dagelijks één zin dicteert en bespreekt met de kinderen. Samen zoeken naar het waarom van de schrijfwijze werkt dieper in.

Wanneer je dicteert sluit je aan bij de spreektaal, bv. paarde (zonder n) i.p.v. paarden. Zo worden de kinderen er zich van bewust dat ze, naast het noteren van wat ze horen, ook moeten weten met welk soort woord ze te maken hebben en waar ze dan op moeten letten. Zinsleer en woordleer zijn immers nauw verbonden met het correct kunnen spellen.

Wanneer kinderen zelf gaan schrijven, gebruiken ze spreektaal en merk je dat bv. de eind –n bij zelfstandige naamwoorden niet wordt geschreven. Het bewustzijn ontbreekt dan.

Belangrijk bij het verbeteren van het dictee:

- Ga met de kinderen op zoek naar wat ze niet begrepen hebben waardoor die fout is kunnen ontstaan: regelfout, onthoudwoord, ...
- **Laat hen verwoorden of noteren waarom een woord zo geschreven wordt.**

- Laat het woord één keer correct schrijven.

Wanneer je bij een dicteeverbetering verwacht dat de kinderen het foutieve woord verscheidene keren opnieuw schrijven, verdwijnen betekenis en klank uit de vorm. Vaak wordt het woord dan na één keer opnieuw fout geschreven. Op deze manier slijpt de fout terug in. Laat het woord slechts één keer correct opnieuw schrijven, eventueel met het analogiewoord, de regel of de wettiging erbij.

Dictee en remediëring

Na de verbetering van het dictee bekijk je welke fouten de kinderen maakten en ga je hierop opnieuw geïsoleerd oefenen. Op dat moment kan gedifferentieerd werken een meerwaarde betekenen. Soms is een foutenanalyse nodig om de oorzaak of de vermoedelijke oorzaak van de fout op te sporen. Bekijk aan de hand van deze analyse met welk soort oefeningen de kinderen gebaat zijn.

Door na elk dictee meteen in te spelen op wat je ziet:

- zorg je dat de regels niet verkeerd inslijpen
- maak je ruimte om remediërend te werken
- zorg je dat kinderen succeservaringen hebben in het spellingproces.

Naast het bekijken van de foutief geschreven woorden (wat kinderen allereerst confronteert met waar zij geen succes hebben gehad) kan het zeer motiverend werken om met kinderen de goed geschreven woorden te bekijken, die in kaart te brengen en hiervan de evolutie te volgen. Door dit regelmatig te doen hebben kinderen een duidelijk beeld van de vooruitgang die ze maken. De focus op wat wel lukt, maakt enthousiast en motiveert om stevig verder te werken.

Onderhouden = inoefenen

Wanneer hard geoefend werd aan een spellingmoeilijkheid en kinderen deze onder de knie hebben, mag je dit niet zien als een ‘afgewerkt’ pakketje. **Blijf terugkomen op moeilijkheden en integreer ze regelmatig in te maken oefeningen en dictees.** Wanneer zaken ‘onderhouden’ worden, blijven kinderen zich bewust trainen tot het een automatisme wordt. Alle kinderen zijn gebaat met deze aanpak, maar vooral voor spellingzwakke kinderen kan het een wereld van verschil maken.

Zorg en spelling

Als leerkracht is het belangrijk om het spellingproces bij je kinderen aandachtig op te volgen en voortdurend bij te sturen. Goed waarnemen is hierbij essentieel.

Zo zal je merken dat er verschil is tussen kinderen met moeilijkheden en kinderen met een echte disfunctie. Deze laatsten komen wel tot inzicht, komen wel tot oefening, maar slagen er niet in te automatiseren. Vooral op langere termijn, in grotere hoeveelheden en wanneer verschillende moeilijkheden samen aan bod komen, hebben ze problemen. Voor deze kinderen is het belangrijk dat ze goed in de gaten worden gehouden zodat in het zorgteam tijdig kan bekeken worden of externe hulp nodig is.

Ook de afname van de LVS-dictees, drie keer per schooljaar, zorgt ervoor dat de evolutie in het spellingproces in kaart wordt gebracht.

Wanneer zich een zorgvraag stelt, vraag je hulp en/of ondersteuning aan het zorgteam. In het team wordt bekeken welke ondersteuning noodzakelijk is en op welk domein:

- klassikale bijsturing op leerling- en/of leerkrachtniveau

- ondersteuning in een spellinggroepje
- aanbieden van en leren werken met een computer en een spellingprogramma
- zoeken naar een alternatief als het spellingschrift ontoereikend is (dysorthografie, te veel fouten, geen structuur, ...)
- individuele begeleiding
- onderzoek
- externe hulp
- individueel leertraject
- ...

Zinsleer en woordleer in functie van de spelling

Wanneer we met aandacht het spellingproces doorheen de lagere school bekijken, merken we dat het spellingonderricht geen losstaand geheel is. Het is zeer nauw verbonden met woord- en zinsleer.

Inzicht in de woordsoorten, tijdsbeleving, inzicht in de zinsstructuur, ... maken dat het juist spellen eenvoudiger wordt en dat de kinderen 'grond' onder hun voeten voelen. Zo kan een 'uitstapje' naar woord- en zinsleer (en omgekeerd) tijdens een spellingles een belangrijke bijdrage leveren.

Het is daarom vanaf het begin belangrijk om spelling, woordleer en zinsleer hand in hand te laten evolueren.

Een aantal ervaringen/vaardigheden zijn noodzakelijk als basis waarop de spelling dan kan geënt worden.

- **Samenstellingen:**
 - ü Ervaren van een zin.
 - ü Ervaren van woorden in een zin.
- **-d/-t op het eind van een woord:**
 - ü Ervaren van de verschillende woorden in een zin.
 - ü Werkwoorden herkennen in een zin.
 - ü De persoonsvorm herkennen in een zin.
- **-e/-en op het eind van een woord:**
 - ü Onderscheid kennen tussen bijvoeglijke naamwoorden en zelfstandige naamwoorden.
 - ü Werkwoorden herkennen in een zin.
- **Werkwoordspelling:**
 - ü Tijdsbeleving.
 - ü De persoonsvorm vinden in een zin:
 - Veranderlijkheid van de pv. in de zin ervaren (persoon/getal).
 - Ja/nee-vraag leren stellen.
 - Onderscheid infinitief en persoonsvorm ervaren.
 - ü Noemvorm leren vinden.
 - ü Begrippen: stam, infinitief, werkwoordgroep, hulpwerkwoord, zelfstandig werkwoord, koppelwerkwoord, ...
 - ü Onderscheid hoofdwkwoord en hulpwerkwoord. (pv. = hulpwerkwoord)

ü

Na de bespreking van de verschillende leerinhouden voor jouw klas vind je in klas 1 t.e.m. 4 het thema: Zinsleer en woordleer i.f.v. de spelling. Hierin vind je een aantal aspecten die in relatie staan (rechtstreeks of onrechtstreeks) met de spelling. In klas 5 en 6 vind je dit in **thema 7,9, 10 en 13.**

Leerinhouden

Klinkers (thema 2)

Hiervoor verwijzen we naar de *Toelichting Spelling, thema 2.*

De vrije klinker (2.1)

De enkele klinkers in het alfabet zijn vrije klinkers want:

- Er staat geen medeklinker achter.
- Ze worden dus niet ‘gedekt’ (en daardoor ‘kort’ gemaakt) door een medeklinker.
- Ze behouden die lange klank aan het eind van een woord of een open lettergreep. (maar de lange e wordt dof als er een medeklinker voor staat: de, me,...).
- De vrije of lange klinker schrijf je met één letterteken in een open lettergreep en met twee lettertekens in een gesloten lettergreep.

De vrije klinker aan het eind van een woord (2A)

Een open lettergreep eindigt op een klinker.

Als er dus op het eind van een woord (of lettergreep)

- een enkele klinker staat,
bv. ja, de, ski, stro, nu
- of een laatste klinker van een 2-tekenklank/3-tekenklank,
bv. beu, moe, drie, lui, brei, kij-ken, fou-ten, pau-ze, kraai, foei, mooi, leeu-wen,
nieu-we
dan is dat een open lettergreep.

Opmerking:

Als een woord of een lettergreep eindigt op ‘ij’, dan is dat ook een open lettergreep omdat de ij als klank beschouwd wordt en de ‘j’ dus niet als aparte medeklinker, bv. krij-gen.

De vrije klinkers a, o, u aan het eind van een woord (2.1.1)

De lange klank van de enkele a, o, u van het alfabet blijft lang als ik er één of meerdere medeklinkers vóór zet (dus in een open lettergreep):

- de lange klank van de letter a blijft lang in:
 - o ja, na, ma, pa, sla, (ik) ga, (ik) sta
- de lange klank van de letter o blijft lang in:

- do, Jo, vlo, stro, zo
 Maar: de zoo=dierentuin
- de lange klank van de letter u blijft lang in:
 - nu, u

De vrije klinker e aan het eind van een woord (2.1.2)

De lange klank van de letter e wordt een doffe klank als je er een medeklinker vóór zet:

- de, je, me, te, we, ze
 Maar in de muzieknoot 're' blijft de klank lang.

Daarom moet je aan het eind van een woord de e verdubbelen als je een lange klank hoort:

- fee, mee, slee, thee, twee, vee, wee, zee

De vrije klinker i aan het eind van een woord (2.1.3)

- Als je aan het eind van een woord een lange i-klank hoort, moet je bijna altijd 'i e' schrijven:
 - die, wie, ik zie, drie, knie
 - jullie, olie, lelie, ruzie, studie, koffie, joepie, serie, merrie
- Toch is de klank van de letter i ook lang aan het eind van een woord als je er een medeklinker vóór schrijft. Je schrijft een enkele i aan het eind van:
 - mi, si (muzieknoden), ski
 - januari, februari, juni, juli (de namen van de maanden)
 - in woorden van vreemde oorsprong:
 - § taxi, kiwi, mini
 - § broccoli, salami

! Soms wordt de lange i-klank aan het eind van een woord met y geschreven.
 bv. baby, hobby, pony, sorry, jury, ...(attent maken).

De vrije klinker in een gesloten lettergreep (2B)

- In een gesloten lettergreep is de enkele klinker 'gedekt' en wordt daarom kort uitgesproken.

De lange klank van de enkele a, e, o, u in een gesloten lettergreep (2.1.4)

- Als je dus de lange klank van de enkele a, e, o, u in een gesloten lettergreep hoort dan moet je de enkele a, e, o, u verdubbelen:
 - raam, kaak, zaal, maan, kaas, vaas
 - beek, beer, peer, zeep, weer
 - boom, rook, noot, poot, doos
 - muur, duur, buur, vuur

De lange klank van de i in een gesloten lettergreep (2.1.5)

- Hoor je een lange i-klank in een gesloten lettergreep dan moet je de letter i niet verdubbelen maar 'i e' schrijven:
 - wiel, ziek, mier, biet, ...
 - fabriek, publiek, kliniek, muziek, rivier, ...

Uitzondering: de lange klank van de u voor de w in een gesloten lettergreep

- In een gesloten lettergreep die eindigt op een w moet je maar één u schrijven:
 - duw, uw, ruw, schuw, sluw
 - duwtje, schaduw, stuwdam, zenuw, zenuwachtig, zwaluw
- Volgens de regel zou dat 'uuw' moeten zijn (zoals in 'uur') en daar worden door taalzwakke kinderen ook wel wat fouten aan geschreven.

De doffe (of toonloze) klinker (2.3)**De doffe e in de achtervoegsels -eren, -elen, -enen** (2.3.3)***Expliciet oefenen, gekend eind 4***

De klemtoon ligt, op enkele uitzonderingen na (zie ook hieronder 'Maar'), nooit op deze achtervoegsels.

Deze woorden zijn gerangschikt volgens:

- twee verschillende medeklinkers tussen de 1^e en 2^e lettergreep:
 - gis-**ter**en
 - een 2-tekenklank in de 1^e lettergreep:
 - lie-**der**en
 - een lange klank in de 1^e lettergreep (open lettergreep, enkele klinker):
 - bla-**a**deren
 - een korte klank in de 1^e lettergreep (gesloten lettergreep, medeklinker verdubbelen):
 - bab-**b**elen
- anderen, donderen, gisteren, hunkeren, jongeren, kalveren, kinderen, klonteren, luisteren, minderen, roosteren, schilderen, slenteren, veranderen, zilveren
- cijferen, eieren, goederen, ijzeren, klauteren, kuieren, liederen, luieren, ouderen, ploeteren, sluimeren, weigeren, zuiveren
- bladeren, haperen, haperen, koperen, leveren, snateren, toveren, vermageren, verzekeren, snateren, zomeren
- bekommeren, fladderen, kletteren, knetteren, knippen, kwetteren, nummeren, schitteren, stotteren, timmeren
- Maar in sommige woorden wordt de doffe klank van -eren uitgesproken met een lange e-klank omdat de klemtoon wel op die lettergreep ligt:*
- § adviseren, bezeren, dresser, geweren, hanteren, proberen, redeneren, studeren, verkeren, verleren
- bengelen, handelen, hengen, hinkelen, kantelen, kronkelen, kwispelen, ritselen, stempelen, wandelen, winkelen
- kriebelen, meubelen, struikelen, tuimelen, twijfelen, wiebelen
- goochelen, hagelen, kakelen, lepelen, mazelen, popelen, rafelen, regelen, schakelen, stapelen, verzamelen
- babbelen, grabbelen, huppelen, kibbelen, krabbelen, middelen, rammelen, scharrelen, schommelen, trommelen, waggelen
- Maar: bevelen, kamelen, kastelen, vervelen*

- gevangen, ordenen, hersenen
 - oefenen
 - christenen, openen, regenen, tekenen, redenen, rekenen, verloochenen
- Maar: verdwenen

Woorden met i of ie (2.4)

Je schrijft i e in een open lettergreep (2.4.1) (in oorspronkelijke Nederlandse woorden):

- dieren, hielen, kieren, mieren, pieren, pieken, rieken, riemen, wieken, wielen, zieken
- gierig, gieten, gieter, spiegel, wiegen
- iemand, iedere, iedereen, griezelig, geschiedenis

Maar: liter, titel, cider, crisis, artikel, arbiter (de klemtoon ligt op de i)
fabrikant, muzikant, minister, tiran, direct, giraf (de klemtoon ligt niet op de i)
 (Dit zijn meestal woorden van vreemde oorsprong.)

Je schrijft een enkele i als er in het woord nog een andere lange klank staat (2.4.2):

- kilo, minuut, piloot, citroen, klimaat, idee, sigaar, prima.

2-tekenklanken/3-tekenklanken/Tweeklanken (thema 3)

Hiervoor verwijzen we naar de *Toelichting Spelling, thema 3*.

2-tekenklanken (3A)

Vooraf:

- 2-tekenklanken worden met 2 letters (lettertekens) geschreven.
- **ie, oe, eu, ui, au, ou, ei en ij** zijn tweetekensklanken.
- De 2-tekenklanken ei/ij au/ou en ui zijn *tweeklanken*. Je hoort 2 verschillende klanken.
- Alle 2-tekenklanken zijn *lange klanken*.
- Na 2-tekenklanken moet er nooit verdubbeld worden.

Moeilijkheden:

Verwarring van de 2-tekenklanken (bv. ui en eu, eu en u) kan te maken hebben met:

- Een onvoldoende geautomatiseerde klank/teken-koppeling.
- Het te weinig aandacht hebben voor deze kleine auditieve verschillen tot het moeilijk kunnen onderscheiden ervan (auditieve discriminatie).
- Kan een eerste teken van taalzwakte zijn.
- Woorden waarin alleen de klank eu of ui anders is:
 - beuk/buik - deuk/duik - reus/ruis - reuk/ruik - teut/tuit - keus/kuis
 - scheut/schuit - leuk/luik
- Woorden waarin alleen de klank eu of u anders is:
 - deuren/duren - scheuren/schuren - keuren/kuren - zeuren/zure

→ Laat de acht 2-tekenklanken van buiten leren.

ei/ij

Woorden gekend midden 3:

- klein, mei, ei, wei, klei, eik, geit, reis, trein, plein, prei, keizer, *paleis*, meisje, eiland, einde, geheim
 - fijn, grijs, rijk, rijp, vijf, vrij, vrijdag, wijs, jij, hij, zij, wij, mij, mijn, zijn, lijn, pijn, pijp, wijn, prijs, krijt, spijt, *konijn*, gordijn, kijken, bijten, blijven, krijgen, schrijven
- bastaardwoorden:** *paleis, konijn*

Woorden expliciet oefenen, gekend eind 4:

- aardbei, afscheid, allebei, allerlei, beide, sein, meid, zeilen
 - bijen, boerderij, ijverig, gelijk, rijst, spijker, altijd, bewijs, bewijzen, begrijpen, bekijken, bijna, bijeen, ijsje, ijzer, terwijl, vijver, wedstrijd, zwijgen
- bastaardwoorden:** *tapijt, paradijs, radijs*

au/ou

Woorden gekend midden 3:

- gauw, blauw, flauw, klauw, saus, paus, pauw, auto, augustus
 - oud, koud, stout, hout, goud, touw, zout, kou, kous, fout, woud, mouw, vrouw, bouwen, houden, *kabouter*
- bastaardwoorden:** *kabouter*

Woorden expliciet oefenen, gekend eind 4:

- kauwen, rauw (niet gekookt), lauw, pauze, wenkbrauwen
- gebouw, ouders, verkouden, trouwen, juffrouw, mevrouw, schouder

Let op: De *cursief gedrukte woorden* in bovenstaande reeksen zijn bastaardwoorden. Neem ze op in het lijstje van ‘te onthouden’ woorden.

2-tekenklanken in woorden met twee of drie lettergrepen: (3.7)

- Na een 2-tekenklank (ie, oe, eu, ei/ij, au/ou) moet je nooit verdubbelen.
- Deze woorden kunnen eindigen op -e, -en, -er, -el.

Woorden die eindigen op -e: (3.7.1)

- bijvoeglijke naamwoorden:
 - vroege, stoere, groene / stoute / bruine, schuine
- zelfstandige naamwoorden:
 - de keuze, de boete, de pauze

Woorden die eindigen op -en: (3.7.2)

- meervoudsvormen:
 - mieren, dieren, hoeken, doeken, deuren, duimen, ruiten ...
- zelfstandige naamwoorden:

- de keuken, het veulen, het zuiden
- werkwoorden:
 - groeten / steunen / fluiten, schuilen, schuiven, spuiten ...
- andere: buiten

Woorden die eindigen op -er: (3.7.3)

- gieter / moeder, oever / kleuter / duiker, ruiter, suiker, zuiver / kijker, schrijver, vijver, ijzer / schouder

Woorden die eindigen op -el: (3.7.4)

- kiezel / hoepel, troebel / beugel, heuvel, sleutel, teugel / duivel / bijbel, ijzel, twijfel

Let op:

- Kinderen hebben soms moeite met het vasthouden van de verschillende 2-tekenklanken die auditief (horen), visueel (zien) of motorisch (schrijfbeeld) van elkaar verschillen. Hier kan een visuele of auditieve ondersteuning zeker zijn nut hebben. Zoek naar een ingang voor deze kinderen.¹
 - ü Horen en zien.
 - ü Zien en schrijven.
 - ü Horen en schrijven.
 - ü Horen, schrijven en voelen.
- Kies ankerwoorden en verbind ze met een beeld. Vanuit de fabels werden vorig jaar heel wat mogelijkheden aangereikt. Grijp er naar terug indien nodig.
- Ei/ij en ou/au zijn in principe onthoudwoorden. Markeer de kleinste groep: ei en au. Maak met deze woorden een eigen verhaal (woord) of tekening (beeld).
- **Mogelijke werkvormen:**
 - ü Maak groepjes van een vijftal woorden en leer ze van buiten.
 - ü Leer met de prent(en) die je gemaakt hebt.
 - ü Leer het verhaal of gedicht dat je gemaakt hebt.
 - ü Maak een onthoudfiche van de woorden die je steeds vergeet.
- Er bestaan regels voor ei/ij en au/ou(zie in de *Toelichting Spelling, thema 3*) die een grote hulp kunnen zijn en die je zelf echt moet verwerven. In de hogere leerjaren kunnen ze een hulp zijn voor kinderen die de woordbeelden niet vasthouden via een verhaal of beeld en op een andere manier de woorden moeten leren onthouden.

3-tekenklanken (3.B)

¹ Als spelling een kwelling is... Boek 1 blz. 56 - Anny Cooreman en Marleen Bringmans

- 3-tekenklanken worden met 3 letters (lettertekens) geschreven.
- **aai, ooi, oei, eeu, ieu** zijn 3-tekenklanken
- aai, ooi, oei, ieu en eeu zijn 3-tekenklanken waarbij je 2 verschillende klanken hoort en die dus ook *tweeklanken* zijn.
- 3-tekenklanken zijn lange klanken.
- Bij het splitsen in lettergrepen (zie 7.2.6) blijven alle letters van de 3-tekenklank samen:
 - ü We splitsen na de u van eeu en ieu: leeu-wen, nieu-we. (Dit is hetzelfde als bij het auditief verdelen in klankgroepen.)
 - ü We splitsen na de i van aai, ooi en oei: kraai-en, dooi-er, sproei-en (bij de verdeling in klankgroepen splitsen we voor de i).

aai, oei, ooi (3.8)

aai, oei, ooi eind woord: (3.8.1)

- saai, taai, haai, lawaai
- foei
- mooi, kooi, hooi

Je hoort een aa, oe of oo met daarachter de i-klank die je hoort als een j: kraai, foei, mooi. Soms schrijven kinderen hier ook de 'j' die ze horen.

aai, oei, ooi in een woord: (3.8.2)

- saaie, taaie, haaien, waaien, zaaien, draaien, kraaien
- koeien, groeien, knoeien, snoeien, stoeien, sproeien, moeite, roeiboort
- gooien, dooien, kooien, strooien, prooien, vlooiën, strooien, dooier / ooit, nooit

Als leerlingen fonetisch schrijven, dan komt er ook hier een 'j' i.p.v. een 'i' in 't midden. Dit kan ook weer een aanwijzing zijn voor taalzwakte.

eeu, ieu (3.9)

De letter w hoort niet bij de tweeklank maar komt er in een woord wel steeds achter:

eeu(w), ieu(w) eind woord: (3.9.1)

- eeuw, leeuw, meeuw, sneeuw, spreekw
- nieuw, nieuws, opnieuw, kieuw

→ Hier wordt de u vaak vergeten.

→ Het is een vaste lettercombinatie die de kinderen ook zo moeten herkennen en altijd op dezelfde wijze schrijven.

eeu(w), ieu(w) in een woord: (3.9.2)

- eeuwen, geeuwen, leeuwen, sneeuwen, schreeuwen, spreekuwen, eeuwig, leeuwerik
- nieuwe, Nieuwjaar, nieuwsgierig, benieuwd, kieuwen

→ Ook hier veel aandacht besteden aan de u in de lettercombinatie (en het is dus ook niet 'lewen, mewen, snewen, ...!).

Medeklinkers (thema5)

Lees in de Toelichting Spelling, **thema 5**.

Medeklinkers aan het eind van een woord (5.1)

p/b aan het eind van een woord (5.1.1)

Aan het einde van een woord kan je het verschil niet horen **tussen p en b**.

Om te weten welke letter je moet schrijven moet je het woord verlengen.

→ Deze regel werd expliciet aangebracht in Klas 2 en moet nu gekend zijn. (5.1.1)

- **woorden die eindigen op p:**

- aap, diep, hoop, kip, kop, lap, lip, pap, pop, rap, soep, top, zeep
- grap, groep, knoop, knop, schap, slap, stap, stoep, trap
- damp, klomp, pomp, ramp, dorp, tulp, schelp

- **woorden die eindigen op b:**

- lob, krab, rib, schub, web

g/ch aan het eind van een woord na een korte klank (5.1.2)

- Als je **na een korte klank** een g hoort op het einde van een woord, moet je **bijna altijd g** schrijven:

- big, brug, dag, mug, rog, rug, slag, terug, vlag, vlug, weg
- aanleg, aanslag, bedrag, gedrag, omslag, onderweg, oorlog, uitleg, uitslag, verslag

Maar bij de volgende onthoudwoorden moet je ch schrijven:

- **ach, och, toch, pech, zich** (aan dit woord worden soms heel lang fouten geschreven!!)
 - **doch, noch ... noch, de lach, de kuch**
- Als je na een **lange klank** een g hoort op het einde van een woord, moet je altijd g schrijven:
- laag, traag, graag, kraag, leeg, boog, maag, oog, wieg, hoog, vlieg, vraag, droog
 - genoeg, nederlaag, omhoog, omlaag, vandaag, vliegtuig

Medeklinkercombinaties (thema 6)

Lees aandachtig in de *Toelichting Spelling*, **thema 6**.

- Bouw met de kinderen doorheen het jaar woordenrijen op waarin onderstaande aspecten aan bod komen. Laat hen zelf woorden aanbrengen en bekijk welke woorden passen in het opzet. Start eenvoudig en bouw op. Trek de aandacht op de uitzonderingen of moeilijkheden die in de achtergronden zijn opgenomen:
 - ü bij woorden met sch → wordt vaak sgr geschreven.
 - ü de doffe e tussen l+MK en r+MK-woorden.
 - ü ‘verborgen letters’ → letters die je niet hoort maar wel schrijft.
 - ü ng of nk → nooit ngk.
 - ü ...
- Gebruik nadien de woorden in *dicteetjes of taal oefeningen*. Ze kunnen ook klassikaal of individueel als *lees oefening* gebruikt worden. Oefen deze woorden doorheen het jaar!!!

Medeklinkerclusters, dubbele kopjes, ...

Ø **aan het begin van een woord** (6.1.1)

- **sch** (6.1.2)

Het is belangrijk dat de kinderen deze combinatie van bij het begin goed herkennen en weten dat die altijd met s c h moet geschreven worden:

- schaal, schaaf, schaar, schaap, schat, schelp, scherp, scheur, scheut, schip, schil, schim, schoen, schok, school, schoon, schoot, schop, schouw, schuim, schuin, schuld, schurk, schuur, schuw
- schaatsen, shade, schaduw, schedel, schilder, schilderij, schipper, schotel, schouder, schuilen, schuiven

→ Taalzwakke kinderen die geneigd zijn fonetisch te schrijven, blijven soms lang sg schrijven. Het is belangrijk deze combinatie vanaf het begin goed te herkennen (koppel aan beeld of verhaal!).

- **str, spr, spl, schr** (6.1.3)

- straat, straks, streep, stroom, straf, strip, straal, streek, strand, streng, struik
 - sproet, sprint, spreij, sprong, spreek, spriet, gesprek
 - spleet, splinter, splitsen
 - schram, schraag, schreeuw, schrift, schrik, schroef, schroei, schrok, schroot, schrijven, schrijver
- *Bij al deze woorden ook weer opletten dat er niet ‘sgr’ wordt geschreven.*

- **th** (6.1.5)

In sommige woorden (meestal van vreemde oorsprong) moet je ‘th’ schrijven als je ‘t’ hoort.

Dit zijn ook weer onthoudwoorden.

- thuis, thee

Ø **aan 't eind van een woord** (6.2)- **de doffe klank tussen de l+MK en r+MK** (6.2.2)

Je hoort een doffe klinker tussen sommige eindmedeklinkercombinaties.

Je schrijft de doffe klinker niet, tussen de volgende eindmedeklinkers (want als je die doffe klinker schrijft dan ontstaat er een woord met twee verschillende lettergrepen i.p.v. één bv. warm wordt dan wa-rem)

l f: half, kalf, zelf (ook: zelfs), wolf, elf, golf, twaalf

r f: erf, durf, korf, scherf, kerf, slurf, murf, verf

Ook: herfst

l g: alg, galg, Belg, Belgen, telg, velg, volg, gevolg, vervolg, volgen

r g: erg, erge, berg, bergen, merg, zorg, dwerg, herberg

l k: elk, melk, hulk, kalk, kolk, kelk, balk, talk, tolk, volk, wolk, dolk

r k: merk, kerk, park, vork, berk, werk, hark, jurk, zerk, sterk, schurk

Ook: markt

l m: palm, zalm, helm, halm, film, kalm, palmen, helmen

r m: arm, arme, warm, berm, scherm, vorm, worm, enorm, storm
arme, warme, enorme, schermen, vormen wormen

l p: hulp, schelp, tulp, tulpen

r p: slurp, dorp, slurpen, dorpen, werpen (**werp**, **werpt**)

r n: hoorn (van de telefoon, van de post, muziekinstrument)
eekhoorn, Doornroosje, ijsheer

Ook: modern, ernst, ernstig

PS: Volgens het Groene Boekje is het zo:

- **hoorn** wordt gebruikt voor:

- hoorn (stofnaam), hoornachtig, het hoornblad, de hoornblazers, het hoornschal, de hoornklaver, de hoornlaag, het hoornvlies, het hoornweefsel
- eekhoorn

- **horen** mag ook in:

- de horen (de horens), de horendrager, het horentje
- eekhoorn, eekhoorn
- neushoren

- **doorn** wordt gebruikt voor:

- doornachtig, doornappel, doornbos, doornkroon, doornhaag, doornheg, doornig, doornstruik
- Doornroosje (staat niet in het Groene Boekje)

- **doren**, dorens, dorentje
- **lantaarn** en **lantaren** mogen allebei.

- **ng/nk** (6.2.3)

*Tussen nk schrijven de kinderen gemakkelijk een g. Geef eventueel ook hier een geheugensteuntje. Dus **nooit ngk**:*

- eng, bang, lang, gang, ding, wang, tang, zak, long, tong, jong, kring, slang, streng, sprong, ingang
- bank, tank, mank, pink, vink, vonk, slank, flink, plank, drank, klink, stank

- **cht na een korte klank** (6.2.4)

Na een korte klank schrijf je aan het eind van een woord altijd -cht:

- acht, gracht, jacht, kracht, macht, nacht, zacht
- echt, knecht, recht, slecht, vlecht
- dicht, bericht, gedicht, gewicht, gezicht, plicht, inzicht, uitzicht
- bocht, tocht, vocht
- lucht, vlucht, vrucht, zucht
- ook: burcht

Opmerking:

Sommige werkwoorden die geen -cht hebben in de noemvorm eindigen in de verleden tijd wel op -cht:

- kopen - ik kocht
- mogen - ik mocht
- denken - ik dacht

Maar: werkwoorden volgen eigen regels

ü persoonsvorm = stam + t: ik leg/hij legt - ik zeg/hij zegt - ik lig/hij ligt (maar dus wel: het licht=van de lamp en licht=niet zwaar)

ü het voltooid deelwoord krijgt een d als je de verleden tijd maakt met de uitgang: de/den

- ik zegde - ik heb gezegd
- ik legde - ik heb gelegd
- ik verwittigde - ik ben verwittigd

- **3 medeklinkers achteraan** (6.2.1)

Dit is vaak ofwel:

ü de overtreffende trap van bijvoeglijke naamwoorden. Je vertrekt dan vanuit het bijvoeglijk naamwoord (=het grondwoord): hoog/hoogst

- liefst, mooist, oudst, schuinst, koudst, grofst, kleinst, droefst, grootst, vroegst, vlugst, nauwst (ook: scherpst, slechtst)

ü een persoonsvorm in de tegenwoordige tijd (eindigt dus altijd op een t). Je vertrekt dan vanuit de stam: ik schaats/hij schaatst

- (hij) verft, helpt, stamp, flitst, grenst, plonst, kletst, plaatst, krimpt, springt (zie 6.2.3), blinkt (zie 6.2.3), werpt (zie 6.2.2)

ü andere woorden zijn:

- de barst, de borst, de komst, de koorts, het minst, eerst, laatst, de markt (zie 6.3.4) , de herfst (zie 6.2.2)
- angst, bangst, langst (zie 6.2.3)
- links (komt van linker), **rechts, slechts** (wordt ook vaak met ‘gt’ geschreven - wijs er dus op dat de grondwoorden ‘recht/slecht’ zijn)
- sinds, ginds, aanstonds, kankerfonds
Hollands, Nederlands, onderaards, tweedehands
(zie ook hoofdstuk 9.2: ts/ds eind woord)

- **ds** (6.2.1 – 9.2)

In volgende onthoudwoorden moet je ds schrijven:

- reeds, steeds

Medeklinkercombinaties in het midden van een woord (6.3)

- **cht in een woord** (6.3.1)

In het midden van een woord schrijf je na een korte klank altijd -cht:

woorden op -en:

- grachten, krachten, nachten, wachten / knechten, vechten, vlechten / berichten, gedichten, gewichten, gezichten, plichten / bochten / vluchten, vruchten, zuchten

woorden op -er:

- achter / echter, rechter / dichter / dochter / nuchter

woorden op -ig:

- prachtig, aandachtig / plechtig / voorzichtig / bochtig, vochtig / vluchtig

- **ng/nk in meervoudsvormen** (6.3.2)

*Ook in een woord schrijf je **nooit -ngk** maar altijd ofwel -ng of -nk:*

woorden op -en (met -ng):

- gangen, slangen, tangen, vangen, wangen / brengen, mengen / dingen, kringen, ringen, springen, zingen / jongen, longen, tongen

woorden op -en (met -nk):

- banken, danken, dranken, klanken, planken, tanken / geschenken, denken, wenken
drinken, hinken, klinken, verdrinken, zinken / vonken, dronken

- **in moeilijke woorden** (6.3.3)

- Kerstmis, kerstdag, kerststal, kerstspel, kerststronk, kerstvakantie
- nieuwsgierig = gierig naar nieuws (dit kan helpen onthouden)

In de volgende onthoudwoorden is er, **tegen de regel in** (want vóór een andere medeklinker), een **verdubbeling van de medeklinker**:

- juffrouw
- misschien
- bisschop

- **medeklinkers die je niet hoort** (6.3.4)

In sommige verkleinwoorden waarvan het grondwoord eindigt op een s:

- baasje, bosje, dansje, doosje, flesje, ijsje, jasje, kusje, lesje, meisje, muisje, visje, zusje

Verdelen in klankgroepen/Lettergrepen (thema 7)

Lees in de *Toelichting Spelling*, **thema 7 en 8** zeer aandachtig.

Het is beslist noodzakelijk om het onderscheid te maken tussen het verdelen in klankgroepen en het verdelen lettergrepen. Het is niet altijd hetzelfde!!

Verdelen in klankgroepen (7.1)

- Als we een woord traag, ritmisch, in delen uitspreken, dan horen we een pauze tussen de groepen klanken (be-zoe-ker): dit zijn klankgroepen.
- In elke klankgroep is er één klinker, één 2-tekenklank of één 3-tekenklank.
- Er zijn **geen regels** voor het splitsen in klankgroepen. We doen dit als vanzelf, intuïtief, zonder erbij na te denken, vanuit ons taalgevoel. (Als er dus een zwak taalgevoel is, kan het zijn dat dit ook niet zo evident is. Kan een eerste belangrijk signaal zijn.)
- Het verdelen in klankgroepen kan zeker een grote steun zijn om in de 'hoorwoorden' alle letters goed te horen en zo in het schrijven geen medeklinkers te vergeten of verkeerde medeklinkers te schrijven. **Het is heel belangrijk zowel voor het lezen als voor het later correct leren spellen!!**
- Er is een duidelijk verschil tussen het splitsen in lettergrepen (gebeurt visueel) en het splitsen in klankgroepen (gebeurt auditief). Dit is een belangrijk onderscheid vooral als we met open en gesloten lettergrepen aan de slag gaan.
- Bij het verdelen in klankgroepen gaat het nog niet om het leren van de spelling van een woord, het gaat om het verdelen. Het sluit aan bij het 'luisteren'.

Uit de praktijk:

*Wij letters kunnen samen
in kleine groepjes staan.
Waar we met elkaar
voorzichtig klinken gaan.*

- Bij het splitsen in klankgroepen leren de kinderen aangeven wat ze horen op het eind van de klankgroep:

1. **een klank** (= open lettergreep)

- ü korte klank
- ü lange klank
- ü een doffe klank
- ü een 2-tekenklank
- ü een 3-tekenklank

2. **een medeklinker** (= gesloten lettergreep)

→ Oefen dit bewust tijdens het ritmisch deel! Laat de kinderen verwoorden of ze op het einde van het woord of de klankgroep, een klank of een medeklinker horen en welke dit is. Door de combinatie met de armbewegingen (zie Klas 2) wordt meteen ook duidelijk of het over een korte klinker, een lange klinker of een doffe klank gaat.

→ Sommige kinderen zijn auditief minder sterk. Maak de oefeningen die je auditief maakte nu ook visueel. Op deze manier maak je de overgang van 'splitsen in klankgroepen' naar splitsen in 'lettergrepen'.
 Let wel dat je de tweelettergrepige woorden met een korte klank, bv. kippen nog achterwegen laat totdat je het thema: Open en Gesloten lettergrepen (thema 8) hebt aangevat.

Bij het **verdelen in klankgroepen** kan er een **korte klinker** staan aan het **eind** van een **klankgroep**.

Want:

ballen / bellen / brillen / bollen / brullen
 wordt auditief in de klankgroep
 'ba(l)' 'len' / 'be(l)' 'len' / 'bri(l)' 'len' / 'bo(l)' 'len' / 'bru(l)' 'len'

Dit kan taalkundig niet. Want: een korte klinker moet altijd gedekt zijn door een medeklinker. Door hierop de aandacht te trekken zet je een eerste stap naar het verdubbelen van de medeklinker in een gesloten lettergreep.

Concreet betekent dit dat je bij het auditief verdelen in klankgroepen van deze woorden goed verwoordt:

We horen ba (k)– ker: de a klinkt kort en moet gedekt worden.

We schrijven bak- ker

De woorden met een korte klank op het einde van een klankgroep worden nu ook expliciet geoefend.

! Laat auditief niet splitsen in dob – bel – ste – nen.

Dit kan later leiden naar dob – bel – steen-nen.

Verdelen in lettergrepen (7.2)

Uit de praktijk:

Met lange woorden weet ik raad.

Ik hak ze keurig en op maat.

Snel zet ik nu een streep

tussen elke lettergreep.

- Wanneer we vanuit de ritmische opmaat, wat we auditief deden, nu ook visueel tonen, maken we de overgang van splitsen in klankgroepen naar het splitsen in lettergrepen. Het teken dat we gebruiken tussen de verschillende delen noemen we *splitsingsteken*.
- Deze overgang kan *problemen geven* want klankgroepen en lettergrepen vallen niet altijd samen:
 - ü Bij woorden met verdubbeling:
 - De klankgroep is ‘ba(i)’- ‘len, in lettergrepen is het bal-len.
 - ü Bij woorden op –aai, -oei, -ei, -ui
 - Bij het verdelen in klankgroepen **hoor je** kraai-en, koei-en, mooi-er
 - Bij het verdelen in lettergrepen splits je na de i: kraai-en, mooi-er, brei-en, trui-en
- Maak de kinderen hierop attent zonder de regels aan te bieden.
- Werk eerst naar analogie en later met de regels (zie: Open en gesloten lettergrepen).
- Leer de kinderen hun zin tijdig af te breken zodat veelvuldig splitsen in een geschreven tekst kan vermeden worden.
- Bij het splitsen gebruiken we het ‘afbreekteken’ of ‘splitsingsteken’. Wij kiezen ervoor om ‘splitsingsteken’ te gebruiken als term.

Inoefening:

- Je geeft de kinderen een woord. De kinderen splitsen eerst auditief. Als we de motoriek inschakelen en elk stukje van het woord van een klap voorzien, dan wordt letterlijk het gevoel voor wat een klankgroep/lettergreep is, versterkt.
Je kan ook voor elk deeltje een knoop, blokje, ... laten neerleggen. Zo leren de kinderen luisteren naar het woord en het nadien terug samenstellen:
 - Zeg het woord.
 - Laat evenveel blokken, knopen, ... leggen als er klankgroepen of lettergrepen zijn.
 - Zeg het woord na en wijs telkens per lettergreep een knoop, blokje, ... aan.

Regels voor het verdelen in lettergrepen (7.2)

- **Je splitst tussen de woorden van een samenstelling**
 - bloem-pot, tuin-stoel ...
 - hand-doeek, kerst-man ...

→ In een samenstelling met tussenletters (-en-, -e-, -s-) blijven de tussenletters bij het eerste deel:
bessen-sap, zonne-wijzer, stads-park

- **Je splitst tussen het voorvoegsel en het grondwoord (in afleidingen)**
 - ge-sprek, be-sluit, ont-bijt, ver-staan, af-spraak ...
- **Je splitst tussen het grondwoord en het achtervoegsel (in afleidingen)**
 - stoel-tje, bloem-pje, zacht-jes, ver-pleeg-ster ...
- **Je splitst vóór 1 medeklinker**
 - stoe-len, rui-ten, deu-ren, mie-ren, trei-nen, wij-nen
 - wa-ter, pe-ren, lo-pen, mu-ren

Dit is duidelijk vanuit het verdelen in klankgroepen en dit is onwaarschijnlijk belangrijk. Daar worden gemakkelijk fouten tegen gemaakt.

Het kan voor zwakke lezers (die moeite hebben met woordbeelden) ook een hulp zijn te weten dat die ene medeklinker (in het midden tussen 2 klinkers of klinkergroepen) bij de volgende lettergreep hoort en moet gelezen worden.

- **Je splitst tussen 2 medeklinkers, ook tussen -ng en -nk**
 - mes-sen, met-sen, mees-ter, zin-gen, drin-ken

Maar! Soms horen de medeklinkers samen en blijven ze samen bij het splitsen:

- de medeklinkercombinaties -ch, -th en -sch splits je niet maar schrijf je bij de volgende lettergreep: la-chen, apo-theek, Bel-gi-sche
- een medeklinker + r kan ook samen horen: fa-briek, ci-troen, ma-tras
- hetzelfde voor een medeklinker + l: pu-bliek, di-ploma.

- **Je splitst na aai. ooi. oei. ei. ui**

Bij deze tweeklanken is er dus een **verschil tussen het verdelen in klankgroepen en het verdelen in lettergrepen** (ik zeg 'kraa-ien, koe-ien, moo-ier ...)

Je splitst in lettergrepen:

- kraai-en, koei-en, mooi-er, brei-en, trui-en

- **Je splitst vóór de w bij auw. ouw. uw. eeuw. ieuw**
 - kau-wen, bou-wen, du-wen, leeu-wen, nieu-we

- **Bij 3 of meer medeklinkers**

gaan er zoveel letters naar de volgende lettergreep als er aan het begin van een Nederlands woord kunnen staan.

- bor-stel, erw-ten, ven-ster, mis-schien, Belgi-sche

Open en gesloten lettergrepen/Bastaardwoorden

(thema 8)

Lees aandachtig in de *Toelichting Spelling, thema 8*.

Open en gesloten lettergrepen

Deze materie is vaak een worsteling voor de leerlingen. Begin met dit thema op tijd zodat je gedurende het jaar veel inoefentijd kan inlassen.

Deelvaardigheden:

- Een correcte uitspraak van alle klanken met speciale aandacht voor de tweeklanken.
- Het duidelijk kunnen onderscheiden (herkennen) in een woord van:
 - ü de 5 korte of gedekte klanken
 - ü de doffe klank (deze hoort niet tot de 'korte' klanken!)
 - ü de lange klanken met één of twee dezelfde letters geschreven: a/aa, e/ee, i, o/oo, u/uu
 - ü de lange klanken die met 2 of 3 letters worden geschreven: ie, eu, oe, ui, ei/ij, au/ou, aai, oei, ooi, ieu, eeu.
- Herkennen van 2 verschillende medeklinkers in een woord: paarden,...
- Weten dat 1 medeklinker tussen klinkers bij het verdelen in lettergrepen altijd bij de volgende lettergreep hoort: deu-ren, ra-men,... er zijn uitzonderingen (bv. waar-om, ...).
- Weten dat een open lettergreep eindigt op een klinker en een gesloten lettergreep eindigt op een medeklinker.
- Weten dat de 5 enkele klinkers van het alfabet vrije klinkers zijn en lang klinken als ze niet gedekt worden door een medeklinker.

Wat is een open en een gesloten lettergreep?

Een open lettergreep eindigt op een klinker of een tweeklank.

Een open lettergreep eindigt op een klinker. Als er dus aan het eind van een woord (of een lettergreep) een enkele klinker staat (bv. ja, de, ski, stro, nu) of een laatste klinker van een 2-tekenklank of een 3-tekenklank (bv. beu, moe, drie, lui, brei, kraai, foei, mooi, leeu-wen, nieu-we) dan is dat een open lettergreep.

(Als een woord of een lettergreep eindigt op ij, is dat ook een open lettergreep omdat de ij als klank beschouwd wordt.)

Een gesloten lettergreep wordt 'afgesloten' door een medeklinker.

In een gesloten lettergreep is de enkele klinker 'gedekt' en wordt daarom kort uitgesproken. Als ik dus een lange klank hoor in een gesloten lettergreep dan moet ik de enkele a, e, o, u verdubbelen.

→ De kinderen zijn al spelenderwijs met het herkennen van open en gesloten lettergrepen

aan de slag geweest in Klas 1 en 2.

Opbouw bij de inoefening

Heel vaak wordt bij het introduceren van open en gesloten lettergrepen meteen begonnen met de meervoudsvormen van woorden. Houd dit even achterwegen tot het principe duidelijk is. Zoals je bij deelvaardigheden onder dit hoofdstuk hebt kunnen lezen werd in de voorgaande jaren auditief gewerkt om dit proces gemakkelijker te laten verlopen.

Doorloop rustig volgende stappen:

1. In een eerste fase werden in de 2de klas eenvoudige, eenlettergrepige woorden aangeboden die de kinderen rubriceerden: woord met een korte klank, een 2-tekenklank of een lange klank,

bv. tak, raam, kip, duim, kat, pijp, vuur, kous, mal, stuur,...

2. Herhaal deze oefening maar dicteer de woorden. De kinderen schrijven de woorden in de juiste kolom.

Bv.: Schrijf de woorden in de juiste kolom.

*tak – raam – hoek – week – bel – wiel – scheur – kip – duim – boor – pot – muur
geit – hut – haak – kat – pijp – peer – school – bek – saus – stuur – mol – kous
kus – paal – kuil – been – mat – doek – kop – vuur – ruit*

Korte klank	Lang klank (2-tekenklank)	Lange klank
ik schrijf de klinker enkel bal bel bril bol brul	ik schrijf wat ik hoor oe ie eu ui ei ij au ou	I k schrijf de klinker dubbel baarn been boor buur
...	...	...

3. Bij het verdelen in lettergrepen van woorden met **een korte klank én een doffe klank**, horen of er 1 of 2 verschillende medeklinkers tussen de klanken staan.

bv. vellen velden

→ we horen ve(l) – len: de e klinkt kort en moet gedekt worden door een medeklinker dus moet ik de medeklinker ‘verdubbelen’

We schrijven vel – len.

→ velden: twee verschillende medeklinkers. We splitsen tussen de twee medeklinkers vel – den en we schrijven wat we horen.

Laat de kinderen aangeboden woorden rubriceren:

woorden met een korte klank waarbij je 1 of 2 medeklinkers hoort.

Nadien kan je ook woorden dicteren die de kinderen in de juiste kolom plaatsen.

Bv.: Schrijf de woorden in de juiste kolom.

*kannen – petten – kansen – bruggen – parken – bulten – padden – velden
mutsen – brillen – mussen – borden – gasten – jassen – sokken – kersen
winnen – nesten – takken – botsen*

korte klank ik hoor 1 medeklinker	korte klank ik hoor 2 verschillende medeklinkers

ik schrijf de medeklinker dubbel bal-len bel-len bril-len bol-len brul-len	ik schrijf de klinker enkel ban-den ten-ten rot-sen lin-ten tul-pen
...	...

4. Bij het verdelen van woorden met **een lange klank** en **een doffe klank**, horen of er 1 of 2 verschillende medeklinkers tussen de klanken staan.
- bv. paarden boten
 → we horen 2 medeklinkers en splitsen tussen beide: paar-den.
 → bo – ten: een open lettergreep. Belangrijk dat je hier het ‘beginprincipe’ vasthoudt nl.
de enkele klinkers in het alfabet zijn vrije klinkers want:
- *er staat geen medeklinker achter*
 - *ze worden dus niet ‘gedekt’ (en daardoor ‘kort’ gemaakt) door een medeklinker*
 - *ze klinken dus lang.*

Laat de kinderen de aangeboden woorden rubriceren:

→ woorden met een lange klank waarbij je in 't midden 1 of 2 medeklinkers hoort.

Nadien kan je ook woorden dicteren die de kinderen in de juiste kolom plaatsen.

Bv.: Schrijf de woorden in de juiste kolom.

paarden – boten – rapen – beesten – hoofden – beren – eenden – koken
 baarden – woorden – leven – buurten – komen – draden – feesten – spelen
 broden – taarten – muren – poorten

lange klank ik hoor <u>1</u> medeklinker ik schrijf de klinker enkel va-ren ve-en bo-ren bu-ren	lange klank ik hoor <u>2</u> verschillende medeklinkers ik schrijf de klinker dubbel maan-den bees-ten koor-den buur-ten
...	...

5. Nadien kunnen woorden aangeboden worden waarbij de kinderen rubriceren volgens:
- korte klank, ik hoor één medeklinker: bv. pi(t) - ten
 - 2-tekenklank: bv. drui - ven
 - lange klank, ik hoor één medeklinker: bv. sla - pen
 - korte of lange klank, ik hoor 2 verschillende medeklinkers:
 bv. paar – den, man-den.

Deze woorden kunnen ook gedictieerd worden en de kinderen noteren ze dan in de juiste kolom.

Bv.: Schrijf de woorden in de juiste kolom.

takken – bomen – ruiten – petten – schoenen – slapen – deuren – pitten – tenen –
 mussen – burens – treinen – dieren – fluiten – kleren – plukken – sterren – mouwen –
 sturen – broden – krassen – vragen – bloemen – knopen – stokken

korte klank ik hoor <u>1</u> medeklinker	2-tekenklank	lange klank ik hoor <u>1</u> medeklinker
---	---------------------	---

ik schrijf de medeklinker dubbel bal-len, bel-len, bril-len, bol-len, bruul-len	ik schrijf wat ik hoor oe ie eu ui ei ij au ou	ik schrijf de klinker enkel ba-nen, be-nen, bo-nen, bu-ren
...	...	...

6. Het meervoud :

pot potten
poot poten

Als de kinderen het enkelvoud aangeboden krijgen zijn ze door het **visueel** beeld soms in verwarring. Poot wordt dan plots 'pootten'. Laat verwoorden zodat ze **auditief** ondersteund worden. Laat opnieuw verwoorden waarom potten en poten zo geschreven worden.

Let op:

- Zorg ervoor dat de kinderen 'weten' waarover het gaat. Laat hen verwoorden en controleer of hun gedachtegang juist is. Pas dan heeft inoefenen zin.
- Werk zowel naar analogie als via het aanbrengen van een regel.
Naar analogie (bv. ratten en raven) vraagt niet al te veel uitleg. Het ene schrijf en lees je zo omdat je ook het andere zo leest en schrijft. Beperk je hier tot tweelettergrepige woorden.
- Wijs erop dat na een doffe e verdubbelen niet nodig is.
- Zie de manier waarop je werkte niet als enig zaligmakend. Soms is het nodig voor een aantal kinderen in de klas om een andere insteek te zoeken.
- Het is normaal dat niet alle kinderen na één keer uitleggen begrepen hebben hoe het moet. Dit thema vraagt bijzonder veel aandacht en moet telkens opnieuw opgepakt worden dus: steeds opnieuw oefenen is echt noodzakelijk!
- Werk op niveau derde klas strikt met tweelettergrepige woorden. Doe dit eerst op woordniveau, vervolgens op zinsniveau (dit wordt wel eens vergeten). Als uitbreiding kan je dan meerlettergrepige woorden aanbieden.
- Ga, bij het verbeteren van een dictee, met de kinderen op zoek naar wat ze niet begrepen hebben waardoor de fout is kunnen ontstaan. Laat verwoorden of noteren waarom een woord zo geschreven wordt, (regel, ...). Nadien kan het woord één keer teruggeschreven worden.
- Wanneer je bij een dicteeverbetering de kinderen 5 keer het woord laat terug schrijven, verdwijnen betekenis en klank uit de vorm.

Verwerking:

- Zie oefenbladen bij dit thema in bijlage.

- Sorteeroefeningen (zie oefenbladen) die nadien ook als dictee kunnen gebruikt worden.
- Visueel dictee. De kinderen krijgen een zin aangeboden waarin ze eerst de open en gesloten lettergrepen aanduiden, verwoorden wat ze zien en hoe het moet, ... Nadien wordt de zin bedekt en gedictreed (kan ook in tweetallen gebeuren).
Als tussenstap kan de zin eerst ook gekopieerd worden.
- Wisselspelletje: geef de kinderen een startwoord met de lange klank a, e, o of u in een open lettergreep. Ze proberen nu, door telkens één letter te veranderen nieuwe woorden te vinden. De open lettergreep moeten ze wel behouden,
bv. hamer, kamer, haver, haren, varen, ...
repen, reken, teken, teren, heren, ...
molen, kolen, holen, horen, koren, ...
- Je neemt je voor om een tijdje (bijvoorbeeld zolang het boeit) elke ochtend een zin op het bord te schrijven van het type:
'De schollen zwemmen in scholen.'
Doe dit zonder uitleg. Wanneer na een poosje de kinderen door hebben waarover het gaat, laat je ze zelf zinnen zoeken (met hulp van thuis waar ze dan moesten uitleggen waarover het eigenlijk gaat).
ü De zakken staan in de zaken.
ü De padden kruipen over de paden.
ü Alle botten liggen in de boten.
ü Hij heeft veel te stellen met menen die stelen.
ü De ballen zaten in balen stro verstoppt.
ü De rokken begonnen te roken.
ü ...
- ...

Bastaardwoorden (8.5)

In de *Toelichting Spelling* vind je in **thema 8.5** feedback over de bastaardwoorden. In de leerinhouden werden bij de tweeklanken de te kennen bastaardwoorden cursief gedrukt.

Gekend in Klas 3:

- banaan, kabouter, mama, paleis, papa, konijn

Expliciet, gekend in Klas 4:

- kapot, katoen, natuur, papier, paradijs, radijs, tapijt

t/d in niet-persoonsvormen (thema 9)

Lees in de *Toelichting Spelling*, **thema 9**.

t/d eind woord (9.1)

Op het einde van een woord, schrijf je niet altijd wat je hoort!

→ We **verlengen** het woord: hoed/ hoeden, straat/straten, goed/goede.

MAAR:

Geen doewoord, dat een persoonsvorm is, verlengen!!!!

Het is belangrijk dat de kinderen dit meteen ook meekrijgen als aandachtspunt willen we nadien hardnekkige fouten aan het schrijven van de persoonsvorm vermijden, bv. van werkwoorden die in de verleden tijd als uitgang –de krijgen:

- hij wandelt, maar hij wandelde. Als kinderen deze persoonsvorm dus verlengen schrijven ze: hij wandeld.

!! Lees ook aandachtig het hoofdstuk, **Zinsleer i.f.v. spelling** (zie verder).

Woorden verlengen met –en (zelfstandige naamwoorden) (9.1.1)

- lat, kat, rat, mat, pet, wet, mot, pot, pit, rit, put, hut, noot, goot, poot, boot, maat, beet, voet, biet, fout, ruit
- scheut, kast, beest, tent, lint, kist, kant, punt, vuist, vest, poort, fluit, taart, kaart, feest, nest, nacht, vrucht, gracht, schat
- bed, hoed
- baard, band, beeld, blad, boord, bord, brand, brood, draad, eend, grond, hand, hemd, hond, hoofd, huid, kind, kleed, koord, land, maand, mand, mond, naald, paard, potlood, rand, strand, tand, veld, vriend, wind, woord, woud

Woorden verlengen met –e (bijvoeglijke naamwoorden) (9.1.2)

- nat, net, rot, fit, wit, zoet, zout
- kort, best, woest, zacht, slecht, dicht, echt, recht, groot, zwart, vast
- goed, oud, koud
- rond, rood, breed, blond, hard, dood, luid, glad, kwaad

ts/ds eind woord (9.2)

- reeds, steeds

t/d in een woord (9.3)

In verkleinwoorden (9.3.1)

Als het grondwoord eindigt op een t-klank moet je het grondwoord verlengen om te weten of je een t of een d moet schrijven:

bv. noten / noot / nootje

vrienden / vriend / vriendje

- katje, beestje, kastje, straatje, nichtje, lichtje
- armbandje, avondje, handje, hoedje, hoofdje, liedje, stadje

Als het grondwoord niet op een t-klank eindigt maar toch op –tje moet je altijd het grondwoord + tje schrijven:

bv. stoel-tje, ...

- beertje, broertje, deurtje, diertje, kuikentje, muurtje, paaltje, stoeltje, uurtje, varkentje, verhaaltje
- dochtertje, ezeltje, heuveltje, kaboutertje, kamertje, kleintje, koffertje, konijntje, kwartiertje, papiertje, tafeltje, vrouwtje, vogeltje, zoontje

Bij heel wat spellingregels is **het belangrijk dat kinderen grondwoorden kunnen onderscheiden** in woorden (in meervouden, verkleinwoorden, samenstellingen, woorden met een voor- en achtervoegsel).

In de Toelichting Spelling, **hoofdstuk 13** wordt dit besproken.

Laat kinderen zelf woorden uitbreiden zodat ze handig worden in het onderscheiden van grondwoorden:

bv. berg
 bergen
 bergje
 bergtop
 gebergte

Dit is belangrijk omdat ze voor het juist schrijven van woorden het grondwoord moeten kunnen vinden. Zo worden fouten als bv. hontje, vermeden.

Meervouden (thema 11)

Lees in de Toelichting Spelling, **thema 11**.

Je maakt het meervoud door toevoeging van –en (11.1)

Bij heel wat zelfstandige naamwoorden moet je om het meervoud te vormen gewoon –en toevoegen aan het grondwoord. Verder verandert er niets.

Het meervoudig woord bestaat dan uit 2 lettergrepen i.p.v. één. Bij het verdelen in lettergrepen moet je dan splitsen

- vóór de ene medeklinker: mier / mie-ren
- tussen de 2 medeklinkers: mand / man-den
- voor de –t van de –cht: nacht / nach-ten.

Woorden met een 2-tekenklank: (11.1.1)

- ie: mier/mieren - bieren, bieten, dieren, hielen, kiemen, kieren, pieren, riemen, wiegen, wieken, wielen, zielen
- eu: deur/deuren - beuken, deuken, geuren, heupen, kleuren, scheuren, scheuten
- oe: stoel/stoelen - bloemen, boeken, boeren, broeken, doeken, doelen, hoeden, hoeken, koeken, poelen, soepen, schoenen, stoepen, voeten, vloeren
- ui: tuin/tuinen - buiken, builen, duimen, duinen, kuilen, kuiten, kruiken, luiken, muilen, ruiten, zuilen
- ei: trein/treinen - dweilen, eiken, geiten, peilen, pleinen, preien, zeilen
- ij: lijn/lijnen - bijen, lijnen, pijlen, pijnen, pijpen, tijden, wijnen
- au: klauw/klauwen - pauken
- ou: vrouw/vrouwen - fouten, kousen, mouwen, touwen, vouwen, schouwen

Woorden die eindigen op een 3-tekenklank: (11.1.2)

- aai: kraai/kraaien - haaien
- oei: boei/boeien
- ooi: kooi/kooien - prooien
- ieuw: kieuw/kieuwen
- eeuw: leeuw/leeuwen - eeuwen, meeuwen, spreeuwen

Woorden met een korte klank die eindigen op 2 verschillende medeklinkers: (11.1.3)

- a: mand/manden - banden, dampen, gasten, handen, kanten, kasten, klanten, kranten, kwasten, landen, lasten, masten, rampen, tanden
- e: mens/mensen - berken, bermen, hemden, herten, kerken, kersen, nesten, prenten, resten, schermen, tenten, velden, vesten
- i: prins/prinsen - flitsen, kisten, liften, linten, listen, pinten, ritsen, sinten, stiften, winden
- o: schort/schorten - borden, forten, gronden, honden, klompen, monden, pompen, posten, rompen, rotsen, schorten, wolken
- u: rups/rupsen - mutsen, punten, tulpen

Woorden met een lange klank (dubbele klinker) die eindigen op 2 verschillende medeklinkers: (11.1.4)

- aa: kaars/kaarsen - baarden, kaarten, maanden, naalden, paarden, plaatsen, zwaarden
- ee: beest/beesten - beelden, feesten
- oo: boord/boorden - hoofden, koorden, poorten, soorten, woorden
- uu: buurt/buurtten

Woorden die eindigen op -cht: (11.1.5)

- -acht: nacht/nachten - grachten, krachten, nachten, vachten, wachten
- -echt: specht/spechten - knechten, vlechten
- -icht: nicht/nichten - berichten, gedichten, gewichten, gezichten, plichten
- -ocht: bocht/bochten - tochten
- -ucht: vrucht/vruchten - luchten, vluchten, zuchten

Woorden die eindigen op -ng, -nk: (11.1.6)

- -ng: ring/ringen
 - o gangen, slangen, tangen, wangen / dingen, kringen / longen, tongen
- -nk: bank/banken
 - o banken, dranken, flanken, klanken, planken / geschenken / pinken, vinken, linken / vonken

Je moet meer doen dan alleen maar –en toevoegen (11.2)**Woorden met een lange klank en één eindmedeklinker:** (11.2.1)

- In een gesloten lettergreep wordt de klank van de enkele a, e, o, u kort omdat de klinker dan gedekt wordt: man, bek, pot, bus.
- In een gesloten lettergreep moet je de enkele a, e, o, u dus verdubbelen als de klank lang is: maan, beek, poot, buur.
- Door –en toe te voegen wordt de 1ste lettergreep een open lettergreep en moet je de dubbele aa, ee, oo, uu ‘verenkelen’ (het is een vrije klinker in een open lettergreep):
 - o maan/ma-nen, beek/be-ken, poot/po-ten, buur/bu-ren.
- De verdubbelde klinker van de gesloten lettergreep wordt dus terug enkel in de open lettergreep.
Zie ook: Open en gesloten lettergrepen in de *Toelichting Spelling, thema 8*.
- aa: raam/ramen
 - apen, banen, dagen, daken, draden, kaken, kazen, lanen, jaren, namen, palen, platen, ramen, scharen, schapen, straten, taken, tranen, vazen, zalen
- ee: peer/peren
 - benen, beken, beren, beten, heren, kleren, peren, repen, schepen, stenen, strepen, tenen, schenen, veren, weken, zepen
- oo: poot/poten
 - bogen, bomen, bonen, boten, broden, dozen, dromen, knopen, kolen, noten, ogen, oren, poten, rozen, scholen, zolen, zomen
- uu: muur/muren
 - buren, muren, uren, vuren

Woorden met een korte klank en één eindmedeklinker: (11.2.2)

- gedekte a: bal/ballen
- gedekte e: bek/bekken
- gedekte i: bril/brillen
- gedekte o: pot/potten
- gedekte u: bus/bussen
- Als je –en toevoegt en de medeklinker niet verdubbelt dan wordt de 1ste lettergreep een open lettergreep met een vrije (lange) klinker want je moet splitsen vóór de medeklinker (ba-len, be-ken, po-ten).
- Om in de eerste lettergreep ook een gedekte (korte) klank te behouden, moet je dus de medeklinker verdubbelen (bal-len, bekken, bril-len, pot-ten, bus-sen)
Zie ook: Open en gesloten lettergrepen in de *toelichting Spelling, thema 8*.

De s wordt z vóór een klinker: (11.2.3)

- Je verandert de s in z en voegt dan –en toe:

- huis/huizen, buis/buizen, muis/muizen, reis/reizen, laars/laarzen, grens/grenzen
MAAR: kruisen, spiesen
- Je moet de dubbele klinker verenkelen, de s in z veranderen en –en toevoegen:
 - baas/bazen, haas/hazen, doos/dozen, kaas/kazen, roos/rozen

MAAR: de s verandert niet in z in:

- woorden met een korte klank voor de s:
 - mussen, bessen, bussen, jassen, lessen, passen
- sommige woorden die eindigen op –rs, –ns, ls:
 - kaarsen, kersen, kikvorsen
 - mensen, dansen, kransen, prinsen
 - walsen
- woorden met au/ou:
 - pausen, sausen, kousen

De f wordt v vóór een klinker: (11.2.4)

- brief/brieven, dief/dieven, duif/duiven, druif/druiven, proef/proeven, schroef/schroeven
- korf/korven, larf/larven, scherf/scherven, werf/werven, elf (11)/elven, golf (water)/golven

MAAR de f verandert niet in een v in:

- elfen (in sprookjes), fotografen, golfen (golf spelen)
- woorden met een korte klank en 1 eindmedeklinker:
 - juf/juffen, stof/stoffen, straf/straffen

Verkleinwoorden (thema 12)

Lees in de *Toelichting Spelling*, **thema 12**.

In de derde klas beperken we ons tot het aanbieden van verkleinwoorden met:

- het achtervoegsel –je (eind 3 gekend)
- het achtervoegsel –tje (expliciet)

Naast samenstellingen, meervouden is dit een nieuwe uitbreiding van grondwoorden,

bv. hand
hand + doek
hand + en
hand + je

Grondwoord + je (12.1)

- Bij heel veel woorden moet het grondwoord enkel aangevuld worden met –je:

- aapje, bakje, beekje, bezoekje, boekje, briefje, buikje, doekje, dopje, dorpje, druifje, grapje, hapje, krukje, plekje, snoepje, sprookje, stokje, stukje, takje, zakje
- Dat is ook zo bij woorden die eindigen op –t of –d:
 - **t**: beestje, bootje, feestje, fluitje, frietjes, gedichtje, geitje, gezichtje, groetje, hartje, kastje, katje, kistje, lijstje, matje, maatje, nachtje, nichtje, nestje, nootje, pintje, pitje, plaatje, pootje, poortje, potje, prentje, spruitje, tochtje, ventje
 - **d**: bandje, bedje, beeldje, bordje, broodje, draadje, eendje, eindje, handje, hemdje, hoedje, hondje, hoofdje, kindje, kledje, koordje, landje, mandje, mondje, naaldje, paardje, strandje, tandje, vriendje, windje
- Hier wordt echter duidelijk hoe belangrijk het is dat kinderen hebben leren kijken naar het grondwoord.
 - ü Je **hoort -tje** aan het eind van het verkleinwoord ‘bordje’, maar je moet **–d+je** schrijven omdat het grondwoord eindigt op een –d.
 - ü Om dit te weten moet je het **grondwoord verlengen** = langer maken, in dit geval met –en (borden/bord).
- Bij **woorden die eindigen op –s** wordt de uitspraak soms anders:
 - baasje, bosje, dansje, doosje, flesje, ijsje, jasje, kusje, lesje, meesje, meisje, muisje, visje, zusje

Grondwoord + tje (12.2)

- deze woorden kunnen dus nooit eindigen op –dje:
 - beertje, broertje, deurtje, diertje, eitje, keertje, kleintje, kroontje, kuiltje, muurtje, stoeltje, truitje, uurtje, vuurtje, vrouwje, zoontje
 - dekentje, dochttertje, emmertje, ezeltje, kaboutertje, kamertje, koffertje, konijntje, kuikentje, lakentje, lepeltje, meubeltje, papierje, schoteltje, tafeltje, varkentje, verhaaltje, vliegertje, vogeltje

Inoefening:

- Je kan bij het oefenen starten vanuit de grondwoorden om het verkleinwoord te zoeken maar maak ook *de omgekeerde weg* (= katje, het grondwoord is kat, dus + je).
→ de weg terug is juist *zo belangrijk* als kinderen zelfstandig gaan schrijven.
Oefen dit lang genoeg en laat telkens *verwoorden*.
- Bied, als inoefening, een reeks woorden aan en laat de kinderen ze zelf sorteren (d.i. groepjes maken, een label hangen dat past bij de groep, zoeken naar vormkenmerken, ...),
bv. musje, kastje, hondje, poortje, popje, paardje, ...

Grondwoorden (thema 13)

Bij heel wat spellingregels is het belangrijk dat kinderen grondwoorden kunnen onderscheiden in woorden:

- in meervouden
- in verkleinwoorden
- in samenstellingen
- in woorden met voor- en achtervoegsels.

In de *Toelichting Spelling*, **thema 13** wordt dit besproken.

Grondwoorden uitbreiden (13.1)

Laat kinderen zelf woorden uitbreiden zodat ze handig worden in het onderscheiden van Grondwoorden,

bv. berg
 bergen
 bergje
 bergtop
 gebergte

Dit is belangrijk omdat ze het grondwoord moeten kunnen vinden om de woorden juist te schrijven. Zo worden fouten als bv. hontje vermeden.

Het grondwoord in samenstellingen (13.2)

De 2 grondwoorden herkennen in eenvoudige samenstellingen die bestaan uit 2 zelfstandige naamwoorden:

- bloempot, boomstam, bosbes, boshut, broekzak, fruitkorf, fruitsap, kerstboom, kruispunt, pretpark, puntmuts, schooljaar, schooltas, sneeuwbal, sneeuwbus, sneeuwman, stoomboot, tuinbank, tuinhuis, tuinstoel, visnet, voetbal, zakdoek

Het grondwoord in verkleinwoorden (13.3)

De grondwoorden herkennen in verkleinwoorden met achtervoegsel:

-je:

- aapje, bakje, beekje, bezoekje, boekje, briefje, buikje, doekje, dopje, dorpje, druifje, grapje, hapje, krukje, plekje, snoepje, sprookje, stokje, stukje, takje, zakje

Ook in woorden die eindigen op een -t of een -d:

- beestje, bootje, feestje, fluitje, frietjes, gedichtje, geitje, gezichtje, groetje, hartje, kastje, katje, kistje, lijstje, matje, maatje, nachtje, nichtje, nestje, nootje, pintje, pitje, plaatje, pootje, poortje, potje, prentje, spruitje, tochtje, ventje
- bandje, bedje, beeldje, bordje, broodje, draadje, eendje, eindje, handje, hemdje, hoedje, hondje, hoofdje, kindje, kleedje, koordje, landje, mandje, mondje, naaldje, paardje, strandje, tandje, vriendje, windje

Opmerking:

Hier wordt nog maar eens duidelijk hoe belangrijk het is dat kinderen leren kijken naar het grondwoord:

- Je **hoort** hier aan het eind van deze verkleinwoorden **-tje**, maar je **moet -die schrijven** omdat het grondwoord eindigt op een d.
- Om dit te weten moet je het **grondwoord verlengen** = langer maken, in dit geval met - en omdat het allemaal zelfstandige naamwoorden zijn. Dit verlengen met -en is het grondwoord in het meervoud zetten.

-tje:

Deze woorden kunnen nooit eindigen op -dje:

- beertje, broertje, deurtje, diertje, eitje, keertje, kleintje, kroontje, kuiltje, muurtje, stoeltje, truitje, uurtje, vuurtje, vrouwtje, zoontje
- dekantje, dochttertje, emmertje, ezeltje, kaboutertje, kamertje, koffertje, konijntje, kuikentje, lakentje, lepeltje, meubeltje, papiertje, schoteltje, tafeltje, varkentje, verhaaltje, vliegertje, vogeltje

Belangrijk:

Als je aan het eind van een verkleinwoord **-tje** hoort, kunnen er drie mogelijkheden zijn:

- Het grondwoord eindigt op een -t en je hebt de uitgang -je toegevoegd: kast –je.
- Het grondwoord eindigt op een -d en je hebt de uitgang -je toegevoegd: brood-je.
- Je hebt aan het grondwoord dat eindigt op een andere medeklinker (dan -t of -d) de uitgang -tje toegevoegd: beer-tje.

Samenstellingen/Telwoorden (thema 14)

Lees in de Toelichting Spelling, **thema 14**.

Ook al lijkt het vanzelfsprekend, toch worden er veel fouten gemaakt aan het aan elkaar schrijven van samengestelde woorden.

Vaak gebeurt dit omdat kinderen niet aanvoelen dat beide delen van de samenstelling één woord vormen.

Er zijn leuke oefeningen te bedenken om hiermee aan de slag te gaan zodat de kinderen aanvoelen, herkennen dat ze te maken hebben met een samengesteld woord.

→ ***Je schrijft woorden aan elkaar die één begrip uitdrukken. Je kan er één foto van kan maken.***

→ ***De twee(of meer) woorden van de samenstelling zijn ZELFSTANDIGE naamwoorden. (14.1)***

Twee (of meer) zelfstandige naamwoorden los na elkaar in een zin kan niet. Die woorden schrijf je aan elkaar,

bv. De bloem pot staat op het tafel kleed. → De **bloempot** staat op het **tafelkleed**.

(de) (de) (de) (het)

ü Het tweede woord is belangrijker dan het eerste.

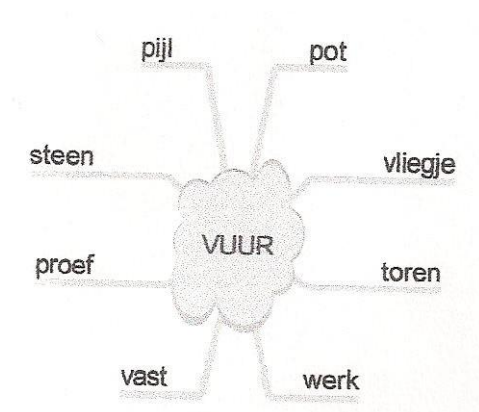
- armband, bergwand, bloempot, boomstam, bosbes, boshut, broekzak, fruitkorf, fruitsap, huiskamer, kerstboom, kruispunt, pretpark, puntmuts, roomsaus, schooljaar, schooltas, sneeuwbal, sneeuwbus, sneeuwman, stofzuiger, stoomboot, tuinbank, tuinhuis, tuinstoel, visnet, voetbal, zakdoek

Opgelet:

Schrijf 2 zelfstandige naamwoorden niet aan elkaar vast als het eerste woord een hoeveelheid aanduidt: een *fles* water, een *massa* volk, een *zak* bloem, een *zwerm* bijen.

Inoefening:

- Met gegeven woorden proberen samengestelde woorden maken.
- Een woordketting maken waarbij het tweede woord van de samenstelling het eerste deel wordt van het volgende woord:
bv. kerktoeren – torenklok – klokhuis – huisdeur ...
- Een stukje van allebei zoeken. Je geeft de kinderen telkens twee woorden en laat hen het ontbrekende stuk vinden dat zowel het tweede deel van het eerste als het eerste deel van het tweede woord is.
bv. broek ... doek wordt broekzak en zakdoek
- Bied de kinderen een woord aan, bv. VUUR. Met dat woord maken ze nu een ‘woordspin’ met zoveel mogelijk poten.

- Bepaalde delen van samengestelde woorden kunnen méér dan één betekenis hebben. Geef enkele voorbeelden en dan gaan de kinderen zelf aan de slag:
 - bv. Een prullenbak kan niet bakken.
 - Een bonenstaak kan niet staken.
 - Een vishaak kan niet haken.
 - Een muizenval kan niet vallen.

Leestekens (thema 15)

Lees **thema 15** in de *Toelichting Spelling*.

In de 3de klas wordt uitvoerig ingegaan op de verschillende leestekens. In de 2de klas hebben we gevoel ontwikkeld voor 'een zin' en leerden de kinderen dat de punt een mededelende zin afsluit. In vrij geschreven tekstjes passen ze die regel ook toe.

God gaf de mensen
het woord in de mond.
Zo reisden hun verhalen
de hele wereld rond.

Doch net als bij een lange reis
we ook wel rusten gaan.
Zo rusten we bij 't spreken uit
alsof we stille staan!

- Een zin met **een punt** 'vertelt iets'.
 - Als je geen punten zet, weet je niet wanneer je mag rusten als je iets voorleest.
 - Bij een punt mag je even rusten en dan pas verder lezen.
 - Bent u 's avonds heel erg moe?
 - Doe gerust uw ogen toe.
 - Bij mij, de PUNT
 - Is de rust u wel gegund.

- **Een komma** brengt een rustpauze in een zin.
 Dat kan: - bij een opsomming
 - tussen twee persoonsvormen (in een samengestelde zin)
 - na een aanspreking
 → Ik, de KOMMA,
 kan je zoveel rust niet gunnen.
 Tijd om even stil te staan,
 dat moet kunnen.

- **Het vraagteken** sluit een vraagzin af.
 → Sta stil bij het VRAAGTEKEN
 en luister zacht
 of het antwoord al op je wacht.

- **Een uitroepteken** sluit de zin af met een bevel, een waarschuwing of een uitroep.
 → Ik, het UITROEPTEKEN,
 laat me horen met veel geluid!
 De rust is uit!

- Je schrijft **een dubbelpunt** voor een opsomming en voor een letterlijke aanhaling van wat iemand zegt.
 → Als DUBBELPUNT geef ik deze raad:
 stop hier even en leg uit waarover het gaat.

- Je schrijft een aanhalingsteken wanneer je letterlijk aanhaalt wat iemand zegt.
 → Wij, AANHALINGSTEKENS, kondigen aan:
 “ Iemand zal hier spreken gaan.”

Hoofdletters (thema 16)

Lees in de *Toelichting Spelling*, **thema 16**.

In de 2de klas oefenden de kinderen om het schrijven van de hoofdletters technisch onder de knie te krijgen. Op 't einde van de tweede klas kunnen zij dit vlot.
 Controleer in het begin van de derde klas of dit voor alle leerlingen het geval is. Stuur bij waar nodig.

We schrijven een hoofdletter:**- bij het begin van een zin:**

ü Vader gaat naar de markt.

ü Is moeder thuis?

ü Maak je huistaak!

ü

*! Als de zin met een weglatingsteken begint, krijgt het volgende woord een hoofdletter:
's Avonds leest mama voor.*

- bij eigennamen van personen:

ü Koen Vermeulen

- bij namen van sommige feestdagen:

ü Kerstmis, Nieuwjaar, Pasen, Pinksteren, Allerheiligen, Driekoningen

! Maak de kinderen er al attent op dat dit bij samenstellingen en afleidingen niet het geval is,
bv. kerstlied, kerstspel, paasvakantie, ...

- bij namen van talen

ü Nederlands, Frans

→ Bij elke schrijfopdracht (vrij schrijven, overschrijven), blijf je best hameren op het gebruik van hoofdletters. Samen met het gebruik van leestekens zijn ze belangrijk om goede, verstaanbare verhalen/teksten te schrijven.

Woordleer in functie van de spelling

Wanneer we met aandacht het spellingproces doorheen heel de lagere school bekijken, merken we dat het spellingproces geen losstaand geheel is. Het is zeer nauw verbonden met woord- en zinsleer.

Daarom is het belangrijk om vanaf het begin deze taalonderdelen hand in hand te laten evolueren.

Woorden onderscheiden in een zin.**Het onderscheid kunnen maken tussen naamwoorden, doewoorden en hoewoorden.**

- Woorden waar je 'een foto' van kan maken zijn dikwijls naamwoorden.
- Woorden die je kan 'doen' zijn doewoorden.
- Woorden die zeggen hoe iets is of hoe iets gedaan wordt, zijn hoewoorden.
(later onderscheid bijvoeglijk naamwoord en bijwoord).

Uit de praktijk:**Doe-woorden**

*Kijk, dit woord zegt wat je doet:
 snel of traag, mooi en goed.
 Jij mens loopt, danst en springt.
 Je klimt en fluit; je zaait en zingt.
 Je zaagt en timmert, kookt en wast.
 Je zoekt het werk dat bij jou past.
 Een taak verricht met fris gemoed
 maakt blij en doet ook anderen goed!*

Naam-woorden

*God gaf Adam
 het woord in de mond.
 Zo herkende hij de NAAM
 van al wat er bestond.
 Kijk een roos, een beer, een steen,
 Toon, Siemon, Els, Marleen!
 Tijger, giraf, kip of ei
 NAAMWOORDEN zijn zij!*

Een veel voorkomende fout: kinderen schrijven een zelfstandig naamwoord zonder –n en een bijvoeglijk naamwoord met –n. Reden genoeg om het onderscheid tussen beide bewust te oefenen.

Moeilijker wordt het als hoewoorden de regels van open en gesloten lettergreep moeten volgen. (Zie hoofdstuk 8 – 8.1.2 en 8.2.3)

- Open lettergreep:

- kale, lage, late, zware, brave, kwade, rare, nare
- hete, brede, gele, lege, hele, hese
- hoge, schone, boze, rode, roze, dode, dove, grote, droge, blote
- dure, zure, pure

- Gesloten lettergreep:

- alle, dikke, dolle, domme, dunne, felle, gekke, hitte, holle, natte, nette, rappe, toffe, vette, volle, witte
- drukke, smalle, snelle, stille, stomme

- Laat de kinderen uit verschillende hoopjes twee naamwoorden, een doewoord en één of meer hoewoorden nemen. Hiermee maken ze een zin. Het doewoord zal aangepast moeten worden. Hier wordt de veranderlijkheid van de persoonsvorm al ervaren zonder dat dit expliciet wordt uitgelegd. Ook de verbuigings –e bij de hoewoorden wordt op deze manier al beleefd.
- De kinderen kunnen per twee werken aan bovenstaande oefening. Om beurten trekt één van de kinderen de kaartjes en maakt een zin. Dit kind zegt de zin luidop en dicteert de zin aan het andere kind. Als controle worden de kaartjes getoond. Nu mag het andere kind kaartjes trekken ...
- Naamwoorden onderscheiden en aanvullen.

- ü Samengestelde woorden kunnen horen als één woord.
- ü Bij een naamwoord kunnen woordjes gezet worden die meer uitleg geven over het naamwoord (hoe-woorden). Door die woordjes wordt de boodschap duidelijker.
bv. Mijn opa koopt een auto.
Mijn *lieve* opa koopt een *grijze* auto.
Mijn *lieve, oude* opa koopt een *nieuwe, grijze* auto.
→ Grijp deze oefening aan om het onderscheid bn. en zn. nog te verstevigen.
Zonder dit al te benoemen.

Laat de kinderen de persoonsvorm ervaren in zijn verschillende vormen afhankelijk van de tijd en het getal.

Het is belangrijk om los van de werkwoordspelling de kinderen al vertrouwd te maken met de begrippen: infinitief of noemvorm, persoonsvorm, stam. Eind derde klas kan dit beslist als de kinderen vooraf deze begrippen al ervaren hebben vanuit de oefeningen die ze maakten. We doen dit eerst spelenderwijs nadien meer bewust.

De persoonsvorm:

- Bied een klein verhaaltje aan, bv. vanuit de heemkunde.
Ik werk in de tuin. Ik zaai de radijsjes.
→ Vraag op de zinnnetjes opnieuw te schrijven maar met ‘wij’.
bv. Wij werken in de tuin. Wij zaaien radijsjes.
- Vraag om de zinnnetjes te schrijven alsof het gisteren gebeurde.
bv. Gisteren werkte ik in de tuin. Ik zaaide radijsjes.

!! De kinderen ervaren dat een werkwoord in een zin van vorm en/of tijd kan veranderen.
Dit is de persoonsvorm.

De kinderen leren stilaan dat de persoonsvorm de vervoegde vorm van het werkwoord is.

- Zorg ervoor dat de kinderen leren controleren of ze het juiste (werk)woord als pv. kozen.
Dit kan als ze het bovenstaande zelfstandig kunnen toepassen (= Verander wie/wat het doet of de tijd van de zin. Het woord dat mee verandert, is de persoonsvorm.).

De stam

- Wanneer we ‘ik’ voor het werkwoord plaatsen krijgen we de kortste vorm van het werkwoord = de stam.

De noemvorm of infinitief

- Wanneer we ‘ik zal/ik kan’ voor het werkwoord plaatsen krijgen we de noemvorm of infinitief.

- In een zin kan een persoonsvorm en een noemvorm op dezelfde manier geschreven worden:

bv. De kinderen spelen in de tuin.

pv.

Wij mogen in de tuin spelen.

inf.

Zinsleer in functie van de spelling

Wanneer we met aandacht het spellingproces doorheen heel de lagere school bekijken, merken we dat het spellingproces geen losstaand geheel is. Het is zeer nauw verbonden met woord- en zinsleer.

Daarom is het belangrijk om vanaf het begin deze taalonderdelen hand in hand te laten evolueren.

Gevoel ontwikkelen voor zinsbouw en zinsstructuur en het verband tussen persoonsvorm en onderwerp

Ervaren wat een zin is. Horen van woorden in een zin.

In de eerste en tweede klas wordt gevoel ontwikkeld voor ‘een zin’.

- Een zin bestaat uit woorden opgebouwd rond een werkwoord, de motor van de zin. Niet alle kinderen horen waar een woord en/of zin eindigt.
 - ü Lees korte zinnen en laat deze door de kinderen herhalen en telkens bij elk woord in de handen klappen. Veel korte gedichtjes uit bv. de heemkunde lenen zich hiertoe.
 - ü Je kan ook knopen, blokjes, ... aanbieden en vragen om bij het horen van de zin voor elk woord een knoop, ... neer te leggen. Laat nadien de zin nazeggen en per woord een knoop, ... aanwijzen.

Zinnen afbreken en uitbouwen.

- **Uitbouwen:** de zin langer maken. Je komt meer te weten zoals waar, wanneer, hoe en waarmee er iets gebeurt,
bv. Zus speelt.
Zus speelt met haar broer.
Vandaag speelt zus met haar broer.
Opgewekt speelt zus vandaag met haar broer.
Opgewerkt speelt zus vandaag met haar broer in de speeltuin.
- **Afbreken:** De zin wordt korter. Je krijgt minder informatie maar de boodschap blijft duidelijk,
bv. 's Avonds drinken mijn ouders gezellig een lekker kopje thee op het terras.

Mijn ouders drinken gezellig een kopje thee op het terras.
 Mijn ouders drinken gezellig een kopje thee.
 Mijn ouders drinken een kopje thee.

Te veel weglaten verandert de boodschap:
 bv. Pa breekt een vaas.
 Pa breekt.

Zinnen in stukken onthouden.

- Leer de kinderen dat je een zin ook kan onthouden met de hulpwoorden:
 WIE?, WAT, WAAR, WANNEER, WAARMEE? , ...
 bv. Vader / werkte / vandaag / in onze tuin.
 wie? wat? wanneer? waar?
- Wie werkt?
- Wat doet vader?
- Wanneer werkt vader?
- Waar werkt vader?

Het stellen van een ja/nee –vraag.

bv. Vader werkt in de tuin.
 Werkt vader in de tuin? Ja/nee

- Deze vraag geeft geen informatie, kan enkel beantwoord worden met ja/nee.
- Een belangrijke vraag willen we later de persoonsvorm leren ontdekken in een zin.

Zinnen verdelen in zinsdelen.

- Je kan zinnen verdelen in kleinere delen. Dat zijn zinsdelen.
- Zinsdelen zijn de bouwstenen van zinnen. Je kunt ze van plaats verwisselen.
- ü Soms blijft de betekenis gelijk.
 bv. De appels liggen onder de boom.
 Onder de boom liggen de appels.
- ü Soms verandert de betekenis.
 bv. Tina geeft de hond een koekje.
 De hond geeft Tina een koekje.
- Als we de zinsdelen van plaats veranderen is er altijd een vraagzin bij,
 bv. Vandaag werken we in de schooltuin.
 We werken vandaag in de schooltuin.
 In de schooltuin werken we vandaag.
 Werken we vandaag in de schooltuin?

- Op deze vraag kunnen we antwoorden met ja of neen. We noemen dit een:
ja/neen-vraag.
- De persoonsvorm staat vooraan in een ja/neen-vraag.
- Deze vraag geeft geen informatie, kan enkel beantwoord worden met ja/neen.
- Een belangrijke vraag willen we de persoonsvorm leren ontdekken in een zin.

!! Alle woorden die je voor de persoonsvorm kunt zetten zonder dat de zin slecht klinkt, vormen één zinsdeel.

Wanneer je deze oefening maakt, krijg je soms een andere betekenis (zie hoger).

Verwerking:

- Bied een zin aan (individueel of groepswerk) en vraag de kinderen een nieuwe zin te maken waarbij een woord of een deel van de zin wordt veranderd,
 bv. De tuinman harkte in de tuin het onkruid weg.
 Vader harkte in de tuin ...
 Moeder harkte in de tuin het onkruid op een hoop.
 De kinderen harken....

- Kinderen trekken uit een doos met een voorraadje zelfstandige naamwoorden, drie woorden waarmee ze een zin bouwen.
- Zinnen uitbreiden. De kinderen krijgen een startwoord waarbij ze steeds nieuwe elementen toevoegen,
 bv. boerderij
 een oude boerderij
 een oude boerderij met rieten dak
 in een oude boerderij met rieten dak woont...
- Laat de kinderen uit verschillende hoopjes twee naamwoorden, een doewoord en een hoewoord trekken. Hiermee maken ze één of meerdere zinnen. Het doewoord mag aangepast worden.
- ...

Uitspraak

Een goede uitspraak kan al een flinke stap in de goede richting zijn. Zorg ervoor dat kinderen woorden correct uitspreken.

- In de tweede klas wordt ruime aandacht besteed aan woorden met moeilijke medeklinkercombinaties achteraan. Tussen sommige medeklinkercombinaties wordt een doffe e gehoord die je niet schrijft.
 Vaak benadrukken kinderen deze doffe klank zodanig dat woorden uitgesproken worden in twee lettergrepen: *elef*, *twalef*, *herefst*, *arem* en worden ze dan nadien als *dusdanig* geschreven (zie ook medeklinkercombinaties en woordenrijen).
 Dit zijn echter **eenlettergrepige woorden**.

Een correcte uitspraak bevordert het juist schrijven.

- In de lagere klassen merk je vaak dat kinderen nog fouten maken aan het voltooid deelwoord van werkwoorden:
 - ü Noteer voor jezelf over welke werkwoorden het gaat.
 - ü Verbeter de kinderen door de zin correct te herhalen. Vermijd: “Dit is fout het moet zo!”

Schrijfopdrachten

- De heemkundeperiode is een periode bij uitstek om creatief aan de slag te gaan met allerlei taalspelletjes en kleine schrijfopdrachten.
- Bied rebussen aan of laat de kinderen er zelf maken. Start met vooroefeningen waarbij je maar één woord aanbiedt. Nadien kan dit groeien tot een zin, eentje waar bijvoorbeeld een boodschap in zit.
- Laat de kinderen als inoefening bij de heemkundeperiode een kruiswoordraadsel maken. Besteed aandacht aan het rooster en de formulering van de vraag of het synoniem. Stel nog niet teveel eisen aan de vorm.
- Samen met de kinderen een verhaal leren opbouwen. Op het bord komt bv. het woord ‘doos’. Aan de kinderen wordt gezegd dat het geen gewone doos is. Wat voor een doos zou het kunnen zijn? Zet er een hoewoord bij: een geheimzinnige doos. Waar staat die doos? Wat zit er in die doos? Wie vindt die doos? Waar wordt de doos gevonden? Wat gebeurt er met die doos? Noteer wat de kinderen aangeven. Op deze manier worden de kinderen geholpen bij het verzamelen van ideeën voor hun verhaaltje.
- In groepjes zoeken kinderen bv. namen van dieren. Ze splitsen deze woorden, juf kijkt na en nadien worden de woorden in stukjes geknipt. De stukjes worden aan een andere groep gegeven die de namen probeert te vinden door met de lettergrepen opnieuw woorden te vormen.
- Maak met samengestelde woorden een zo lang mogelijke woordenketting.
bv. huissleutel – sleutelbloem – bloemblad – bladgrond - ...